

**Алла Леонідівна
Волошина,**

співзасновник та керівник
Київської Академії Козацтва,
доктор філософії,
магістр психології,
м. Київ, Україна

**Леонід Геннадійович
Олійник,**

магістр психології,
співзасновник Київської
Академії Козацтва,
керівник проекту,
м. Київ, Україна

**Людмила Євгеніївна
Сичевська,**

магістр психології,
учений секретар Київської
Академії Козацтва,
м. Київ, Україна

УДК 159.9.018

«КОЗАЦЬКА СВІТЛИЦЯ» ЯК ОСЕРЕДОК МІЖСОБИСТІСНОГО СПІЛКУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ЕТНОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Стаття посвячена обґрунтуванню значення научно-просвітительського центру «Казацкая Светлиця» не тільки як центра популяризації казацького насліддя серед широких мас українського населення, но і як пространства для міжличностного обцинення в українській етнокультурній середі. Сегодня наблидається зниження уровня коммунікативності середі населення: молодежь переместила обцинення в соціальні Інтернет-ресурси, а люди старшого возраста страдають от одиночества. Это приводит к емоціональній депривації и оциущенія «одиночки в толпе». Автори статті докazujeвають, что «Казацкая Светлиця» через генетическую память об «українських вечерницах» является современным продолжением украинской етнокультурной потребности в живом міжличностном обциненіи.

Ключевые слова: живое міжличностное обцинення, «Казацкая Светлиця», етнокультурное пространство, потребность в обциненіи, генетическая память.

The article is devoted to substantiation of the value of the scientific and educational center "Kozatska Svitlytsya" not only as a center of Cossack heritage popularize among the masses of the Ukrainian population, but as a space for interpersonal communication in Ukrainian ethno-cultural environment.

Nowadays there is a decrease in the level of the communicative environment of the population: youth communicate more on the social networks, older people in general suffer from loneliness. All this leads to emotional deprivation and a feeling of "loner in a crowd".

The authors argue that the center "Kozatska Svitlytsya" through the genetic memory of the "Ukrainian Vechornytsi" (like youth gatherings in antiquity) is a modern continuation of Ukrainian ethno-cultural needs for the live interpersonal communication.

Key words: live interpersonal communication, "Kozatska Svitlytsya" ethno-cultural space, the need for communication, genetic memory.

Київське міське відділення Міжнародної Академії Козацтва – Київська Академія Козацтва (далі – КиАК) вважає основним напрямом своєї діяльності просвітництво щодо козацької спадщини серед широких мас українського суспільства [1]. Щоденна діяльність КиАК послідовно реалізує різні соціально-просвітницькі проекти. Серед них:

1. Дослідження змін у національному менталітеті під впливом глобальних перетворень [3].

2. «Козацька Світлиця» – науково-просвітницький центр популяризації історії козацтва [2].

3. «Центр Екзистенційного консультування» – психологічна допомога (групові тренінги та індивідуальні консультації) [3].

4. «Клуб Козацького дозвілля» – етнокультурний простір КиАК [4] тощо.

У рамках програм поширення та популяризації знань про історичне минуле українського народу та

його авангарду – козацтва, – на нашу думку, особливу роль відіграють «Козацькі Світлиці» [2]. Вони є не лише осередками отримання знань, а й простором для міжособистісного спілкування. У сучасному соціальному просторі спілкування є складовою культури особистості, що віддзеркалює його ціннісні орієнтації.

Розглянемо спілкування як наукове поняття. *Спілкування* – це складний процес взаємодії між людьми, що полягає в обміні інформацією, а також у сприйнятті та розумінні партнерами один одного. Суб'єктами спілкування є живі істоти і люди [5]. Спілкування характерне для будь-яких живих істот, однак лише на рівні людини процес спілкування стає усвідомленим, пов'язаним вербальними та невербальними актами. Ціль спілкування – це те, заради чого у живої істоти виникає згаданий вид активності. У тварин цілі спілкування пов'язані з їх біологічними потребами (це може бути попередження про небезпеку), а от у людини цілей спілкування набагато більше, необхідних для задоволення різноманітних потреб: соціальних, культурних, пізнавальних, творчих, естетичних, потреб інтелектуального зростання та морального розвитку тощо [5].

Спілкування є соціальним явищем. У результаті нього реалізуються міжособистісні відносини, здійснюється об'єднання людей, виробляються правила і норми поведінки. Успішність контактів залежить від взаєморозуміння між співрозмовниками. Так, Л. Фейербах вважає, що людська сутність виявляється лише у спілкуванні [6]. А у комунікативній теорії спілкування, представленій Ю. Хабермасом [7], акцентовано на необхідності створення нової етики людських взаємин, пошуку таких універсальних цінностей, що сприяли б порозумінню між людьми. Розглядаючи різні наукові підходи, спілкування можна визначити як соціальну властивість індивіда, що виявляється в його вмінні розв'язувати різноманітні життєві проблеми засобами спілкування, встановлювати міжособистісні взаємини на різних рівнях для забезпечення його адекватної самореалізації й адаптації у сучасному суспільстві.

За класифікацією Л. Карпенко [10], міжособистісне спілкування виконує такі *функції*:

- контактна – встановлення контакту між співрозмовниками, готовності до прийому та передачі інформації;
- інформаційна – отримання нової інформації;
- спонукальна – стимуляція активності співрозмовника, що спрямовує його на виконання певних дій;
- координаційна – взаємне орієнтування та узгодження дій щодо організації спільної діяльності;
- досягнення взаєморозуміння – адекватне сприйняття змісту повідомлення, розуміння партнерами один одного;
- встановлення відношень – усвідомлення свого місця в системі рольових, статусних, ділових та інших суспільних зв'язків;
- впливання – зміна стану партнера по спілкуванню: його поведінки, задумів, думок, рішень тощо;

- обмін емоціями – розпалювання в партнері потрібних емоційних переживань [10].

Міжособистісне спілкування має також низку важливих функцій [8]: креативна, психотерапевтична та функція формування особистості.

Креативна функція міжособистісного спілкування передбачає, що спілкування є формою існування та прояву творчої сутності людини. Істинно людське проявляється в людях саме у процесі спілкування та завдяки йому. В процесі спілкування виникають і розвиваються людські свідомість і мова, що роблять людину соціальною істотою.

Психотерапевтична функція міжособистісного спілкування в житті людини будь-якого віку виражається у потребі підтвердження свого «Я» з боку оточуючих. Аналіз культури різних народів показує, що у більшості існує обов'язковий мінімум підтвердження. Цей мінімум закладено в мові, закріплено у правилах чемної та моральної поведінки. Суть щоденних вітань («Доброго дня!», «Доброго здоров'я», «Вітаю!», «Здоровенькі були», «Доброго ранку», «Мое шанування») можна виразити так: «Ти існуєш для мене, ти мені не байдужий». Навіть якщо люди зустрічаються по декілька разів на день, прийнято робити один одному мінімальні знаки уваги (кивок, посмішка тощо) [8]. В Україні з давніх-давен вітання було ознакою вихованості та шляхетності. Навіть незнайому людину в селі зустрічали (від старого до малого!) щирим і світлим «Добрий день!» [15].

Функція формування особистості – спілкування є необхідною умовою для формування особистості. Поведінка, діяльність, ставлення людини до світу і до себе багато в чому визначаються спілкуванням з оточуючими. У життєвій психології таке твердження відображено у прислів'ї: «З ким поведеться – від того й набереться». В науковій мові особистісна формуюча значущість спілкування виражається через терміни «інтеріоризація» й «екстеріоризація». Суть цих термінів полягає в тому, що зовнішні форми взаємодії трансформуються у внутрішні психічні функції та процеси (відбувається процес інтеріоризації). Інтеріоризовані психічні процеси і функції проявляються в самостійній діяльності людини. Таким чином, відбувається їх трансляція зовні (екстеріоризація) [8].

Роль спілкування у формуванні особистості, перетворення індивіда, як представника виду «людина» в людину розумну добре ілюструють приклади дітей-Мауглі. Дитина, вирощена тваринами (поза суспільством) не стає людиною в повному розумінні цього слова, тобто вона залишається індивідом, але не стає особистістю [8].

Соціальний сенс міжособистісного спілкування полягає в тому, що воно постає засобом передачі форм культури і суспільного досвіду. *Психологічний сенс міжособистісного спілкування* визначається тим, що в його процесі суб'єктивний світ однієї людини розкривається для іншої і відбувається зміна почуттів, думок, поведінки взаємодіючих людей. Міжособистісне спілкування визначається унікальністю

індивідуальних якостей особистості, а соціальні ролі вторинні [8].

Розглянемо *соціальні та психологічні негаразди, що породжуються дефіцитом міжособистісного спілкування* (психічні, психологічні, психосоматичні злами та порушення).

Міжособистісного спілкування потребує кожна людина для нормального існування. Дефіцит такого міжособистісного спілкування може призвести до різноманітних соціальних і психологічних порушень: тяжких форм психічних розладів, емоційної депривації, психологічних проблем, психосоматичних зламів та порушень. Науковці вже давно порівнюють дефіцит спілкування з відчуттям голоду. Вперше це порівняння було зроблено у ХХ ст. американським психотерапевтом Е. Берном [12]. У праці «Процес спілкування» він докладно описує декілька видів дефіциту міжособистісного спілкування та до чого він призводить:

1) «*голод на стимуляцію*» – стан, який відчуває людина за відсутності спілкування з іншими людьми, тобто, за цілковитою відсутністю вербальної комунікації. Через декілька днів у свідомості людини, яка перебуває в повній соціальній ізоляції без жодних контактів з іншими людьми, відбуваються суттєві негативні зміни;

2) «*голод на впізнавання*» – такий голод спілкування людина відчуває, опинившись в незнайомому оточенні, коли в чужій, незнайомій країні чи місті, бачить значну кількість людей, гостро відчуває самотність; за тривалого перебування у таких обставинах у людини можуть розвинути депресія та стабільна емоційна пригніченість;

3) «*голод на задоволення потреб в якісному спілкуванні*» – такий голод спілкування маємо, коли спілкування на роботі чи за будь-яких інших обставин має винятково формальний характер;

4) «*голод на події*» відчувається тоді, коли людині її життя здається сірим і бідним на яскраві події, їй недостатньо просто спілкуватися на нейтральні теми, а потрібні «свіжі» події, нові теми для обговорення; такий голод люди задовольняють за допомогою різноманітних пліток;

5) «*голод на визнання*» відчувається, коли людина прагне високих досягнень, щоб згодом ще поговорити про це і отримати високу оцінку своєї діяльності у співбесідників [12]. Якщо, наприклад, після вдалого концертного виступу людина не отримує похвали, то вона відчуває цей вид «голоду», а далі до її стану додається емоційна пригніченість, відчуття непотрібності власних високих досягнень, фрустрація тощо. На початку ХХ ст. англійський психолог і філософ У. Джеймс говорив, що для людини немає страшнішого покарання, ніж перебувати в суспільстві і бути не поміченим оточуючими [8].

Отже, відсутність чи дефіцит міжособистісного спілкування можуть бути причиною деформації психіки та особистості [8]. Підтвердженням цього можуть бути неодноразово описані цікаві випадки по дорожжю наодинці.

У 1952 р. французький мандрівник А. Бомбар [13] здійснив перехід через Атлантичний океан на надудному човні «Єретик». Його метою було довести, що людина, може залишитися в живих, розраховуючи лише на власні сили. Потрібно зазначити, що А. Бомбар здійснив свою подорож без води і їжі. Він вважав, що океан містить все необхідне для виживання. У його щоденнику є такий запис: «Повна самотність нестерпна. Горе тому, хто самотній! Мені здається, що самотність навалюється на мене з усіх боків непомірно, безкрайньо, як океан, немов серце моє раптом стало центром тяжіння для цього “ніщо”, яке тоді здавалося мені “всім”... Ніщо не в силах розірвати кільце самотності; зробити це важче, ніж наблизитися до горизонту. Час від часу я починаю голосно говорити, щоб почути хоча б свій голос, але від цього лише відчуваю себе ще більш самотнім, що зазнав лиха в океані мовчання» [13].

У 1938 р. англієць Р. Берд [14] провів шість місяців у хатині серед льодів Антарктиди. Він хотів з'ясувати, як тривале усамітнення впливає на людину. Але вже на четвертому місяці свого експерименту його охопила глибока депресія. «Думаю, що людина не може обійтися без спілкування з іншими людьми, як не може жити без фосфору і кальцію ... Всі дії здавалися мені незакінченими, неповними, безцільними, позбавленими зв'язку з внутрішніми переживаннями або бажаннями... Сотні гірких, нав'язливих спогадів напливали на мене ночами ... Мої думки вимагали все менше слів, я місяцями не стригся, став неуважний ... Я шукав тут спокою і духовного збагачення, але тепер ясно бачу, що знаходжу лише розчарування і безвихідь...» Ці факти підтверджують необхідність міжособистісного спілкування для підтримання психічного здоров'я людини. Відсутність спілкування призводить до депресії, втрати навичок елементарної побутової культури [8]. Також потрібно зазначити, що спеціальне обмеження людини у спілкуванні є одним із видів покарань – наприклад, камера-одиночка у в'язницях.

Розглянемо *спілкування та його форми в українській етнокультурній традиції*. Протягом віків пересічні українці жили за землеробським календарем: з ранньої весни до пізньої осені багато працювали заради врожаю, поважали релігійні та місцеві свята. На думку науковців, духовна культура українців та річний цикл свят базувалися на християнському календарі [15]. Протягом століть цей календар трансформувался, живлячись «соками» етнічної української традиції. Українець несвідомо доповнював, підлаштовував християнський календар під власні землеробські, географічно-кліматичні, господарчі та інші потреби. З огляду на це народний календар став дещо відрізнятися від канонічного, але все ж базується на християнських традиціях [15].

Найбільше свят припадало на час після збору врожаю – тоді гуляли заручини і весілля, а взимку настав час посиденьок і вечорниць. Це наші традиційні родинні клуби, адже українець жив переважно в селі,

маючи багато родичів – брати, сестри, батьки, діди, дядьки, куми. До родичів ходили у гості, запрошували до себе на свята; молодь збиралася своїми гуртками, щоб поспівати й потанцювати; діти разом колядували та щедрували [16].

Українець – людина «малих груп», в якій він безпосередньо вростає і в яких зі знанням справи діє (за теорією інтровертності). Сім'я, громада для українця означають набагато більше, ніж абстрактні групи одностудців [9]. У цьому полягає розгадка затребуваності «Козацької Світлиці» – ми підтримуємо зв'язки для міжособистісного спілкування, звертаємося до традиційних цінностей, притаманних нашому народу, який має таку багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, надбаних багатьма поколіннями.

Міжособистісне спілкування в українській етнокультурній традиції було присутнє завжди. В теплу пору року (від Великодня до Покрови) це було спілкування на природі – вулиці чи майдані («вулиця»): зібрання гуртом до праці та святкування різних свят на «вулицях», ігрищах, толоках, ярмарках, вечірніх сходах тощо. В холодну пору (від Покрови до початку Великого Посту) наставала черга спілкування в приміщенні (в хаті): різноманітні молодіжні зібрання – вечорниці, досвітки, грища, попряхи, супрядки, оденки, посиденьки; святкові вечорниці – недільні, весільні, прощальні (проводи товариша-рекрута) та празникові (складчини, складки, грища на великі свята) [16]. Міжособистісне спілкування охоплювало все життя українця від народження до смерті (пологи, запросини баби-повитухи, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання); всі сфери людської діяльності та сільського господарства (заклик весни, веснянки, перша борозна, зажинки, жнива, обжинки, Спас) [15].

Що ж ми маємо сьогодні? Яким бачимо сучасний стан у міжособистісному спілкуванні серед населення?

Останніми роками дослідники все більше почали концентрувати увагу навколо теми проблеми міжособистісного спілкування не лише у певному середовищі (родина, виробничий колектив тощо), та у суспільстві загалом. Аналіз першоджерел показав, що розгляд ролі спілкування здійснюється в таких аспектах, тобто, з погляду:

- походження й формування (історичний аспект);
- форми процесу спілкування (типологічний аспект);
- кількості учасників та специфіки організації комунікативного процесу (видовий аспект);
- характеристики учасників комунікативного процесу (рольовий аспект);
- духовного забезпечення процесу (культурологічний аспект);
- інформаційного забезпечення (інформаціологічний аспект);
- характеру мовної організації процесу спілкування (мовленнєвий аспект) тощо [17].

Це блиць-огляд теоретичних напрямів дослідження соціально-психологічних особливостей спілкування

сучасних дослідників. У контексті нашої статті необхідно розглянути практичні умови формування таких моделей міжособистісного спілкування в умовах українського ментального простору, що відповідають сучасним запитам наших співвітчизників. На нашу думку, психологія без моральної першооснови – це інструкція з використання голови.

Проблема спілкування не нова. Низький рівень товариськості серед людей часто стає джерелом нервових зривів в діяльності роботі та в сімейному колі, викликає роздратування і, нерідко, призводить до виникнення конфліктних ситуацій. Раніше її вирішували зусиллями традиційного виховання, оскільки для людини, яку навчили гарним манерам, багато питань відпадали ще в дитинстві. Вирішувалася й вирішується ця проблема й за допомогою надання інформації, правил і порад.

Якщо сучасній людині сказати, що вона не спілкується з іншими, то від здивування вона навіть відірветься поглядом від екрану (комп'ютера, ноутбука, планшета, телефону, іншого гаджета тощо). Протест у відповідь буде шквальним: «Як? А соціальні мережі, мобільні додатки, Інтернет-ресурси знайомств і спілкування?»

Важко повірити, але ми майже не спілкуємось у звичному розумінні цього слова – бесіда у колі одностудців, спільні ідеї, підтримка у скруті або радість, розділена на всіх. Триста віртуальних друзів не замінять одного, який ще не втратив уміння живого спілкування.

Наш світ все швидше поглинає нав'язувана іншими етнокультурами модель спілкування:

- Доброго дня, як справи? (з контекстом, що до тебе нема нікому діла);
- Вітаю, чим можу допомогти? (мається на увазі те, що ти щось купиш) [11].

Ідуть у небуття родинні традиції – сімейних обідів, спільних посиденьок – їх перетворили у фетиш, сувенір на продаж, які інколи дістають до свят, щоб продемонструвати іншим. Настав час повного перезавантаження нашої системи цінностей. Потрібно наголосити, що ми не закликаємо повернутись до минулого, а пропонуємо надати людині можливість спілкуватися у тій живій формі, що складалася століттями і притаманна нам генетично.

Міський образ життя знівелював необхідність тісного спілкування. Парадоксально, але в натовпі кожен наодинці з собою, оскільки це не середовище одностудців. Ще одна гостра соціальна проблема – внутрішня міграція, яка сьогодні виражає не лише відсутність роботи у селах, а й необхідність зберегти своє життя, тікаючи з регіонів, охоплених війною. Внутрішня міграція зруйнувала традиційні соціальні інститути – родину, коло друзів, професійні зв'язки. Таким чином, у людини є потреба в місці, де вона може відпочити душею – в «Козацькій Світлиці» – невеликому центрі, де отримують нові науково-популярні знання, обговорюють та дискутують, а головне – *спілюють між собою в традиційних для українців малих групах*. Через таку форму міжособистісного спілку-

вання людина має можливість розкритися як індивідуальність, збагатити своє життя новим змістом, що допоможе визначити нові горизонти самореалізації. Адже, щоб змінити світ, потрібно почати з себе, не відкладаючи це на завтра.

Потрібно констатувати, що соціальні зміни, що відбулися у нашій державі, суттєво вплинули на міжособистісне спілкування. Сьогодні ми спостерігаємо зниження рівня комунікативності серед населення. Якщо молодь перемістила спілкування до соціальних Інтернет-ресурсів, то люди старшого віку потерпають від самотності. Тому невеликі просвітницькі центри «Козацькі Світлиці» стали не лише місцем одержання науково-популярних знань, а й простором міжособистісного спілкування.

Основними цілями створення таких центрів, як «Козацька Світлиця» є розроблення та впровадження нової моделі науково-просвітницької діяльності з населенням за допомогою організації інтерактивної зони спілкування з проблем історії та культури козацтва, його ролі у світовому історичному процесі, а також впливу козацьких надбань на сучасний світ [2].

Провідні наукові спеціалісти КиАК провели власне порівняльне дослідження ступеню готовності до міжособистісного спілкування у великих, середніх і малих групах та показника контактності представників різних вікових груп (для виявлення бажання та готовності до спілкування).

Анкета «Дослідження ступеню готовності до міжособистісного спілкування та показника контактності»

1. Вкажіть, будь ласка, свій вік.
2. Вкажіть, будь ласка, стать: Ч Ж.
3. Чи вважаєте ви себе товариською людиною?
А) Так;
Б) Ні.
4. Чи любите ви проводити вільний час в компанії добре знайомих вам людей чи друзів?
А) Так;
Б) Ні.
5. Чи любите ви проводити вільний час в компанії малознайомих вам людей, з якими щойно познайомилися?
А) Так;
Б) Ні.
6. Чи любите ви знайомитися з новими людьми?
А) Так;
Б) Ні.
7. Чи часто ви знайомитеся з новими людьми?
А) Так;
Б) Ні.
8. Чи хотіли б ви частіше знайомитися з новими людьми?
А) Безумовно, так, в будь-якому випадку.
Б) Так, адже нові знайомства – це завжди нові можливості.
В) Так, адже нові знайомства – це нові друзі та приятелі.
Г) Не з усіма – дивлячись, яка людина.

Г) Ні – я знаю, що і хто мені потрібен, і без мого бажання та ініціативи просто так ні з ким знайомитись не хочу.

Д) Ні – я відчуваю невпевненість при знайомстві.

Е) Ні – в мене і так повно друзів і знайомих, і знайомитись з новими людьми іще я не бажаю.

Є) Абсолютно ні.

9. Як ви пам'ятаєте, де саме ви познайомились із більшістю ваших друзів і знайомих (можете зазначити декілька варіантів відповіді)?

А) у школі/коледжі/університеті;

Б) у позашкільних закладах – музична/художня/спортивна школа, гуртки авіамоделювання, крою та шиття тощо;

В) на роботі;

Г) ми були сусідами/односільчанами;

Г) на курсах (чого завгодно);

Д) в клубі за інтересами, членом якого я є/був;

Е) на спортивних чи інших змаганнях/конкурсах;

Є) на святах друзів (День народження, весілля, Новий рік тощо);

Ж) на вечірці;

З) інше (вкажіть, що саме).

10. Як ви вважаєте, ви швидко викликаєте прихильність до себе людей?

А) Так;

Б) Ні.

11. Чи любите ви бувати в компаніях?

А) Так;

Б) Ні.

12. Чи любите ви розповісти про свої перемоги та досягнення, ділитися радістю та позитивними емоціями?

А) Так;

Б) Ні.

13. Чи легко ви переключаєтесь з однієї ідеї на іншу?

А) Так;

Б) Ні;

В) Іноді.

14. Чи любите ви розповідати історії або ж ділитися своїм досвідом?

А) Так;

Б) Ні.

15. Чи любите ви самотність?

А) Безумовно, так, в будь-якому випадку.

Б) Так, адже тоді мені ніхто не заважає.

В) Так, адже в мене більш ніж достатньо спілкування з великою кількістю людей на роботі.

Г) Так, адже я вважаю себе більш замкнутою та інтровертною людиною, а часте спілкування приносить мені занепокоєння і дискомфорт.

Г) Ні, я відчуваю гостру потребу в спілкуванні з людьми.

Д) Ні, тоді я відчуваю себе покинутим і нікому не потрібним.

Е) Ні, я звик до частого чи постійного спілкування, і самотність мене бентежить і пригнічує.

Є) Ні, адже спілкування приносить мені нові можливості та користь.

- Ж) Абсолютно ні.
16. Чи знайомились ви у незвичних місцях (магазині, музеї, театрі, розважальному центрі, громадському транспорті, потязі, літаку, муніципальних установах, на вулиці тощо)?
- А) Так;
Б) Ні.
17. Якщо ви відповіли «Так» на попереднє питання, дайте відповідь: «Де саме ви знайомились?» (Йдеться про міжособистісне знайомство. Можна зазначити декілька варіантів):
- А) у магазині;
Б) у музеї;
В) у театрі;
Г) у розважальному центрі;
Г) у громадському транспорті (метро, автобус, тролейбус, трамвай, електричка тощо);
Д) у залізничному потязі;
Е) у літаку;
Є) на вулиці;
Ж) в муніципальних установах (ЖЕК, мерія, суд, прокуратура, поліція, тощо);
І) інше місце (вказіть, яке саме).
18. Чи знайомились ви на святах друзів та знайомих (День народження, весілля, Новий рік тощо)?
- А) Так;
Б) Ні.
19. Чи продовжували ви спілкування з людьми, з якими вас познайомили на святах – Днях народження друзів, весіллі та інших?
- А) Так, ми і досі періодично спілкуємось.
Б) Так, ми рідко, але спілкуємось.
В) Так, спілкуємось, але не з усіма.
Г) Ні, я б з радістю продовжив спілкування, але нові знайомі чомусь не виявляють такого ж бажання.
Г) Ні, я сам не хочу продовження спілкування.
Д) Ні, я вважаю, що продовження спілкування з людьми, яких я бачив лише один раз на святі є нецільним і недоречним.

20. Чи знайомитеся ви самі, проявляючи ініціативу, на різноманітних заходах та святах, коли загальна кількість людей 70–100 чоловік?
- //- – 40–60 чоловік?
-//- – 10–30 чоловік? (Можете вказати різні варіанти).
- А) Так, безумовно, я хочу завести якомога більше знайомств і контактів.
Б) Так, я хочу більше дізнатися про учасників/гостей.
В) Так, я хочу отримати якомога більше корисних контактів і можливостей.
Г) Так, я просто звик завжди знайомитись, ми ж всі разом святкуємо/беремо участь у заході.
Г) Так, я проявляю ініціативу щодо знайомства з іншими учасниками/гостями, але чомусь далеко не всі виявляють бажання зі мною знайомитися, і мене це засмучує.
Д) Не завжди, залежно від зовнішнього вигляду учасників/гостей.
Е) Ні, більше вони зі мною знайомляться.
Є) Ні, більше вони чомусь чіпляються до мене зі знайомствами та нав'язливим спілкуванням, хоча я нікого не зачіпаю.
Ж) Ні, абсолютно ні.
21. Чи любите ви організовувати зібрання, наради?
- А) Так;
Б) Ні.
- Згідно з даними анкетування, можна говорити про наступне.*
- ✓ Основна вікова група опитаних – 25–45 років (65 %), 46–65 років (33 %) та 19–24 роки (2 %) (рис. 1).
 - ✓ Стать учасників: чоловіки – 35 %, жінки – 65 %.
 - ✓ Товариською людиною вважають себе 95 % опитаних.
 - ✓ Проводити вільний час в компанії добре знайомих людей чи друзів люблять 80 % респондентів.
 - ✓ Проводити свій вільний час в компанії мало-знайомих людей, з якими щойно познайомилися, люблять всього 35 % респондентів, відповідно 65 %

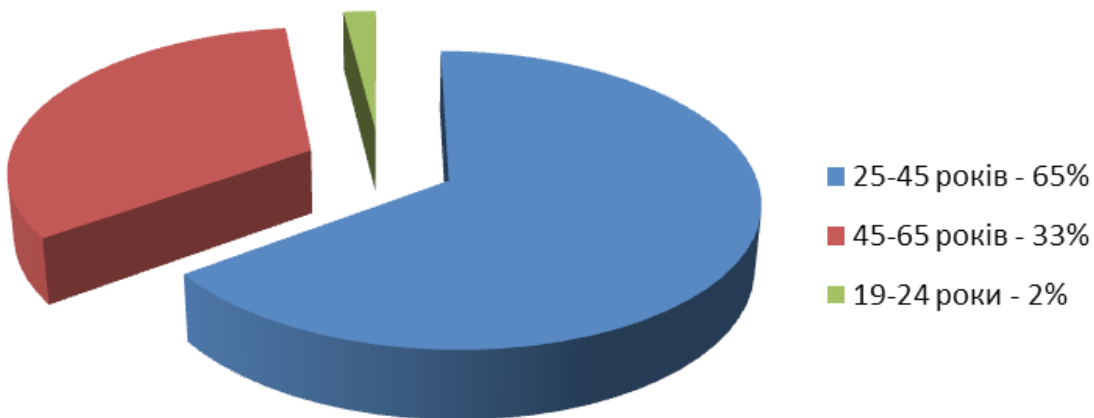

Рис. 1. Діаграма «Основна вікова група опитаних»

опитаних не люблять проводити свій вільний час з малознайомими людьми.

✓ З новими людьми люблять знайомитися 85 % опитаних, відповідно лише 15 % не люблять знайомитися.

✓ Знайомляться з новими людьми опитані зовсім не часто – лише 20 % відповіли ствердно на це запитання, інші 80 % не знайомляться часто.

✓ 55 % респондентів відповіли, що хотіли б частіше знайомитися, адже нові знайомства – це завжди якісь нові можливості (варіант Б); варіант А – «так, в будь-якому випадку» – обрали лише 5 %, що свідчить про свідому вибірковість знайомств; 15 % респондентів хотіли би знайомитися частіше, «адже нові знайомства – це нові друзі та приятелі» (варіант В); ще 15 % опитаних знайомляться «не з усіма – дивлячись, яка людина» (варіант Г); 10 % респондентів відповіли «абсолютно ні» (варіант Є) (рис. 2).

✓ Із більшістю своїх друзів та знайомих опитані познайомились на роботі, в місцях навчання, на курсах, в клубі за інтересами – 86 %; в позашкільних закладах, були сусідами або односельцями, на святах друзів, на спортивних чи інших змаганнях або конкурсах – всього 14 %.

✓ 85 % опитаних вважають, що швидко викликають прихильність людей до себе, а відповідно 15 % вважають, що не викликають до себе прихильність так швидко.

✓ 60 % опитаних люблять бувати в компаніях, а 40 % – не люблять;

✓ Розповідати про свої перемоги та досягнення, ділитися радістю та позитивними емоціями люблять 70 % опитаних.

✓ 55 % опитаних легко переключаються з однієї ідеї на іншу, 40 % – іноді, а 5 % – ні.

✓ Розповідати історії або ділитися досвідом люблять 75 % опитаних, а лише 25 % не люблять цього робити.

✓ Щодо самотності, то опитані відповіли так: більшість – 40 % – обрали варіант В – «Так, люблю самотність, адже в мене більш ніж достатньо спілкування з великою кількістю людей на роботі», 15 %

опитаних відчувають гостру потребу у спілкуванні з людьми (варіант Г), 10 % опитаних люблять самотність, адже тоді їм ніхто не заважає (варіант Б), 10 % опитаних люблять самотність безумовно, в будь-якому випадку (варіант А), 10 % опитаних звикли до частого чи постійного спілкування, і самотність їх бентежить і пригнічує (варіант Е), 5 % опитаних не люблять самотність і віддають перевагу спілкуванню, бо воно приносить їм нові можливості та користь (варіант Є), 5 % опитаних не люблять самотність абсолютно (варіант Ж), 5 % опитаних люблять самотність, адже вважають себе більш замкнутими та інтровертними особистостями.

✓ 95 % респондентів знайомились в незвичних місцях.

✓ Серед незвичних місць, де відбувалося знайомство, зазначили наступні (можна було вказати декілька варіантів): найбільше опитувані знайомились в залізничному потязі – 75 %, рідше – на вулиці, у магазині, музеї, театрі, розважальному центрі, громадському транспорті, літаку, муніципальних установах.

✓ 95 % знайомились з іншими людьми на святах друзів та знайомих; 75 % респондентів продовжили з ними спілкування, хоча і не з усіма (варіант В); 15 % респондентів підтримують зв'язок, хоч і рідко (варіант Б); лише 5 % опитаних не продовжили спілкування ні в якій формі, адже вважають це недоцільним (варіант Д); 5 % опитаних не продовжили спілкування, оскільки самі цього не хочуть (варіант Г).

✓ Щодо знайомства за власною ініціативою на заходах чи святах, коли загальна кількість людей – 70–100 чоловік (запитання № 20 ч. 1), то 35 % респондентів не завжди виявляють ініціативу щодо знайомства, залежно від зовнішнього вигляду учасників/гостей (варіант Д); 25 % абсолютно не виявляють ініціативи щодо знайомства (варіант Ж); 10 % опитаних відповіли, що більше інші з ними знайомляться (варіант Е); 10 % знайомляться самі, оскільки хочуть більше дізнатися про учасників/гостей (варіант Б); 10 % просто звикли завжди знайомитись на великому заході чи святі, адже вони ж всі разом беруть участь у заході або ж святкують (варіант Г); 5 % опитаних обрали

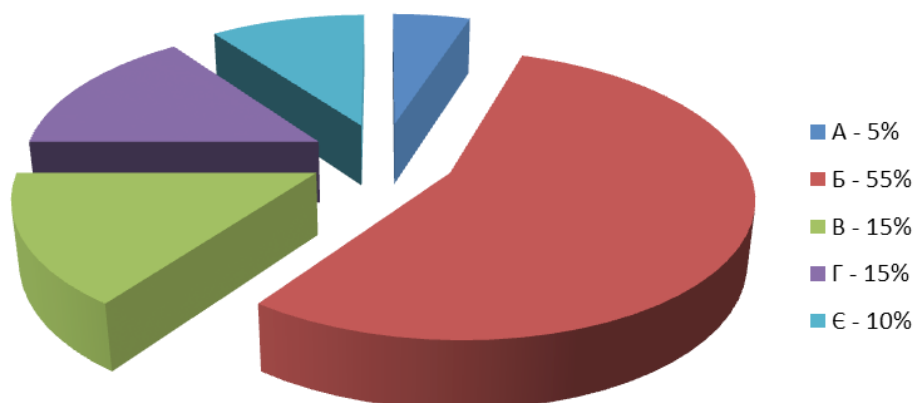

Рис. 2. Діаграма «Бажання знайомитися частіше»

ініціативу знайомства заради якомога більше нових знайомств і контактів (варіант А); лише 5 % опитаних обрали ініціативу знайомства заради нових корисних контактів і можливостей (варіант В).

✓ Якщо кількість гостей чи учасників заходу 40–60 чоловік (запитання № 20 ч. 2), то статистика схожа на попередню: 35 % респондентів не завжди виявляють ініціативу щодо знайомства, залежно від зовнішнього вигляду учасників/гостей (варіант Д); 20 % абсолютно не виявляють ініціативи щодо знайомства (варіант Ж); 10 % опитаних відповіли, що більше інші з ними знайомляться (варіант Е); 15 % знайомляться самі, адже хочуть більше дізнатися про учасників/гостей (варіант Б); 10 % просто звикли завжди знайомитись на великому заході чи святі, оскільки вони ж всі разом беруть участь у заході або ж святкують (варіант Г); 5 % опитаних обрали ініціативу знайомства заради якомога більше нових знайомств і контактів (варіант А); лише 5 % опитаних обрали ініціативу знайомства заради нових корисних контактів і можливостей (варіант В).

✓ Якщо кількість гостей чи учасників заходу зовсім невелика – 10-30 чол. (запитання № 20 ч. 3), то статистика відрізняється від попередніх: 40 % знайомляться самі, оскільки хочуть більше дізнатися про учасників/гостей (варіант Б); 15 % респондентів не завжди виявляють ініціативу щодо знайомства, залежно від зовнішнього вигляду учасників/гостей (варіант Д); 15 % абсолютно не виявляють ініціативи щодо знайомства (варіант Ж); 10 % опитаних відповіли, що більше інші з ними знайомляться (варіант Е); 10 % опитаних обрали ініціативу знайомства заради нових корисних контактів і можливостей (варіант В); 5 % просто звикли завжди знайомитись на великому заході чи святі, адже вони ж всі разом беруть участь у заході або ж святкують (варіант Г); 5 % опитаних вважають, що більше гості «чомусь чіпляються до них зі знайомствами та нав'язливим спілкуванням» (варіант Є) (рис. 3).

✓ Організувати збори або наради 72 % опитаних не люблять, відповідно, 28 % люблять організу-

вати зібрання людей або наради, що також характеризує їх здатність до лідерства (рис. 4).

✓ Аналізуючи результати опитування добровільних респондентів анкетування, можна зазначити наступне:

✓ виявлено досить високу готовність до знайомства та міжособистісного спілкування (запитання № 3, 4, 6, 8, 16, 18, 19);

✓ водночас спостерігається висока потреба в спілкуванні (запитання № 8, 11, 12, 14, 16, 17, 19);

✓ опитування підтверджує, що сьогоднішня не змінила інтровертність особистості та схильність самозаглиблення, споконвіку притаманної нашому народові (запитання № 5, 7, 15, 20).

Це свідчить про готовність опитуваних спілкуватися в малих групах (запитання № 4, 5, 9, 11, 18, 20 ч. 3, де йдеться про малі групи). Показовим для нас є результат питання № 21. Респонденти продемонстрували високу готовність бути організаторами заходів. Разом з тим значна кількість опитуваних потребує активних організаторів заходів, їх натхненників і лідерів.

Тому «Козацька Світлиця», в якій є власні активісти, здатні висвітлити цікавинки козацької доби, організувати етнокультурні козацькі свята та почастивати козацькою їжею, будуть до вподоби нашим співвітчизникам, а «Козацька Світлиця» – промінчиком добра, щастя та добробуту.

Таким чином, ми розглядаємо «Козацьку Світлицю» як осередок міжособистісного спілкування. Усі зустрічі в «Козацькій Світлиці» присвячені певній події або проблемі – традиціям святкування Покрови (14 жовтня) – день українського козацтва, історії козацтва тощо. Тематичні зустрічі, проведені в козацькому просвітницькому центрі, виявили надзвичайно високу зацікавленість широкого загалу членів і друзів Київської Академії Козацтва в міжособистісному спілкуванні. Слухачі «Козацької Світлиці» не лише задовольняють етнокультурну жагу до знань щодо історичних надбань козацької спадщини [2], а й із

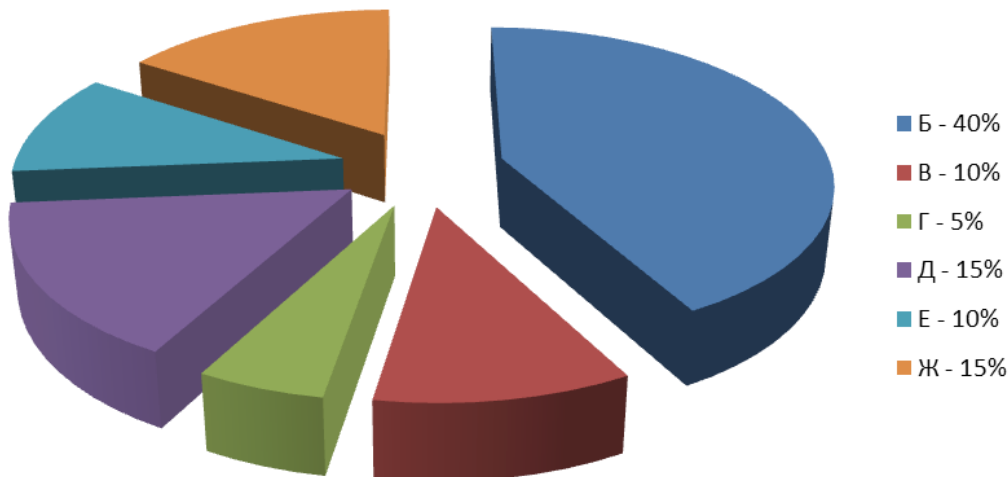

Рис. 3. Діаграма «Знайомство за власною ініціативою»

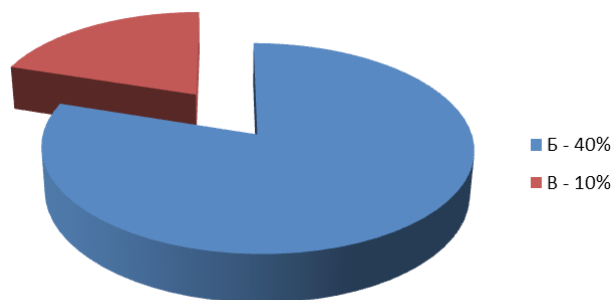

Рис. 4. Діаграма «Ставлення до організації зборів або нарад»

задоволенням знайомляться та спілкуються один з одним в малих групах, вкотре підтверджуючи наше припущення щодо «Козацької Світлиці» як осередку міжособистісного спілкування в українському етнокультурному просторі.

Слухачі та гості «Козацької Світлиці» виявляють бажання зустрічатись і спілкуватись, ділитись пропозиціями, побажаннями, зауваженнями, цікавими новинами, досягненнями, досвідом. Як висловились деякі з них «Головне – це спілкування, відкритість і повага один до одного та нашого спільного місця зустрічі – “Козацької Світлиці”».

Вищезгадане доводить, що «Козацька Світлиця» є сучасним продовженням української етнокультурної потреби в живому міжособистісному спілкуванні, що є елементом генетичної пам'яті народу; та вказує на доцільність широкого розповсюдження набутого досвіду на всій території нашої держави.

Автори висловлюють щире вдячність всім членам та друзям КиАК, які люб'язно погодились взяти участь в анкетуванні та організації широкого кола респондентів для проведення цього дослідження.

Використані літературні джерела

1. *Волошина А. Л.* Творча діяльність Козацького Просвітницького центру [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська // *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісяч. наук.-метод. журн.* – 2016. – № 8 (51) серпень. – С. 28–30.

2. *Волошина А. Л.* Козацька Світлиця як осередок науково-популярного знання про козацтво [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська, Л. Г. Олійник // *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісяч. наук.-метод. журн.* – 2016. – № 9 (52) вересень. – С. 18.

3. *Волошина А. Л.* «Школа Березині козацького роду» – етнокультурний проект популяризації козацької спадщини [текст] / А. Л. Волошина, Л. Г. Олійник // *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісяч. наук.-метод. журн.* – 2016. – № 12 (55) грудень. – С. 25–29.

4. *Волошина А. Л.* «Клуб Козацького дозвілля» – просвітницький етнокультурний проект Київської Академії Козацтва [текст] / А. Л. Волошина, Л. Є. Сичевська, Л. Г. Олійник // *Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісяч. наук.-метод. журн.* – 2016. – № 11 (54) листопад. – С. 26–29.

5. *Луковцева А. К.* Психология и педагогика [текст]. – М. : КДУ, 2008. – 192 с.

6. *Фейсрбах Л.* Эвдемонизм / Л. Фейсрбах. – М. : Книга по требованию, 2012. – 100 с.

7. *Хабермас Ю.* Этика дискурса: замечания к программе обоснования [текст] / Ю. Хабермас ; пер. с нем. // *Моральное сознание и коммуникативное действие.* – СПб. : Наука, 2001. – С. 67–172.

8. *Овсянникова Е. А.* Социальная психология [текст] / Е. А. Овсянникова, А. А. Серебрякова. – М. : Флинта, 2015. – 376 с.

9. *Гнатенко П. І.* Национальная психология: анализ проблем и противоречий [текст] / П. І. Гнатенко, Л. С. Кострюкова. – Київ, 1990. – 142 с.

10. *Л. Карпенко.* Краткий психологический словарь [текст] / под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с.

11. *Великанова М.* Почему нас раздражает вопрос «Вам что-то подсказать?» [текст] / М. Великанова // *Psychologies: ежемес. психолог. журн.* – 2016. – № 12 (декабрь).

12. *Эрик Берн.* Процесс общения [текст] / Эрик Берн. – М. : Эксмо, 2009. – 255 с.

13. *Бомбар А.* За бортом по своей воле [текст] / А. Бомбар. – М. : Государственное издательство географической литературы, 1959. – 234 с.

14. *Берд Р.* Дневник адмирала Ричарда Берда. Внутренняя сторона Земли. [Электронный ресурс] // Википедия : [сайт]. – Режим доступа: wikipedia.org / wiki/Бэрд, Ричард. – Загл. с экрана.

15. *Ігнатенко І.* Етнологія для народу [текст] / І. Ігнатенко. – Харків : ККСД, 2016. – 320 с.

16. *Ткач М.* Звичаї українського народу [текст] / М. Ткач. – Київ : Вета-Прес, 2007. – 136 с.

17. *Суська О. О.* Інформаційне поле особистості. Формування інформаційного вибору в умовах сучасного соціокультурного середовища [текст] : монографія. – Київ : ДАККІМ, 2003. – 188 с.